

**Traumaverwerking met vluchtelingen –
Een transculturele systeembenadering**

F. Rhmaty (2011). Assen: Van Gorcum.
109 pp. € 19,95. ISBN 978 90 232 4649 7.

.....
Marion van den Ende
.....

Fariba Rhmaty, systeemtherapeute en docente, beschrijft in dit boek haar ervaring met de hulp aan vluchtelingen met traumatische ervaringen. Traumatische ervaringen die opgedaan kunnen zijn vóór de vlucht, tijdens de vlucht of migratie en/of in het nieuwe vestigingsland. Zij presenteert een behandelopzet waarin

het creëren van een veilige transitionele ruimte de cruciale leidraad is.

Het boek begint met haar eigen familie- en levensverhaal en vlucht uit Iran. Behalve dat het een zeer indrukwekkend verhaal is, kun je het ook zien als het belangrijkste vignet in het boek. Het is een illustratieve inleiding op een verder in het boek uitgewerkt therapeutisch model waarin persoonlijke ervaringen, transculturele uitgangspunten, systeemvisie, motivatie, theoretische onderbouwing, interventiemodellen en voorwaarden voor herstel samenkomen. Rhmaty's verhaal legt de basis voor de uitkomst van de

Seksualiteit van ouderen

droom die ze in Nederland ontwikkelde: als therapeut professioneel andere vluchtelingen bijstaan. Een professional maar ook een ervaringsdeskundige.

Het boek volgt vervolgens hoofdstuksgewijs het proces van aanmelding, intake en behandeling tot aan afsluiting. Elk hoofdstuk bevat een korte theoretische inleiding op het onderwerp en een stapsgewijze uitleg hoe Rhmaty werkt en welke interventies ze gebruikt. Steeds zijn er korte samenvattingen en verwijzingen naar andere hoofdstukken als daarin een bepaalde interventie verder uitgewerkt wordt. De herhalingen maken het boek goed leesbaar en de opbouw overzichtelijk. Elk onderdeel van de behandeling licht Rhmaty toe aan de hand van een vignet. In totaal zes indringende casussen van vluchtelingen, op één na allen uit Iran, die zij in haar praktijk behandeld heeft. Haar professionele attitude behelst een constante warme betrokkenheid waarin zij haar cliënten de samenhang helpt te begrijpen tussen de opgelopen trauma's, de fase van rouw over het verlies van het oude vertrouwde, de fase van nog niet hier, maar ook niet meer daar zijn, de inspanning die het kost om te re-integreren, de noodzaak van het vinden van steunfiguren en holding (*enveloppement, beschermjassen*) waardoor inbedding, groei, genezing en progressie kan ontstaan. Dit gebeurt structureel binnen een systemische en transculturele context.

Samen met de cliënten probeert Rhmaty de vaak grote chaos en complexiteit die het leven van vluchtelingen kan beheersen te ontwarren. Aan de hand van een levenslijn brengt ze de levensfaseovergangen van de cliënt in kaart, periodes in het leven waarin mensen en hun familierelaties nu eenmaal kwetsbaarder zijn. Daarnaast geeft ze op die levenslijn ook de fasen in het migratie- of vluchtproces aan, fasen

die zij beschouwt als een heel speciaal type faseovergangen. Ze geeft daarover uitleg (psycho-educatie) zodat cliënten hun moeilijkheden kunnen plaatsen en er naar oplossingen gezocht kan worden.

Met behulp van een genogram over tenminste drie tot vier generaties betreft Rhmaty afwezige systeemleden uit de grootfamilie en de verloren sociale context erbij in de behandelkamer. Ze brengt via de techniek van circulair interviewen steunbronnen in kaart waardoor krachten geactiveerd kunnen worden. Ze gebruikt belangrijke narratieve elementen door samen met cliënten een nieuw, positief verhaal te maken om de vaak grote sociale isolatie te doorbreken. Ze werkt oplossingsgericht in het uitbouwen van de eigen sterke kanten van cliënten en die van de familie gericht op een haalbare en gewenste toekomst. Ze laat cliënten *herbronnen* en *herwortelen* door hen vertrouwde, veilige en prettige situaties te laten opzoeken, of activiteiten die associaties oproepen met veiligheid en vertrouwdheid en die helend werken (rituelen, muziek, eten). Evenals *beschermjassen* zijn dit werkwoorden geworden, bekend uit de transculturele benadering, die inhouden dat het niet alleen gaat om het terugvinden van de oude wortels en steunbronnen, maar om actief aan de slag gaan om opnieuw te wortelen en nieuwe steunbronnen te vinden.

Wat het boek bijzonder maakt, is het gebruik van functionele *selfdisclosure*: het inzetten van de eigen levenservaring van de therapeut in de therapeutische relatie met als doel het creëren van een veilige werkrelatie en transitionele ruimte. Maar Rhmaty relativeert gelukkig ook de suggestie die hiervan kan uitgaan dat alleen vluchtelingen vluchtelingen kunnen helpen. Empathisch en invoegend vermogen, samen met interculturele competentie, zijn voldoende basisvoorwaarden. Ze waar-

Traumaverwerking met vluchtelingen

schuwt zelfs voor de soms vanzelfsprekend geachte gedachte dat landgenoten elkaar het beste kunnen helpen: juist onder vluchtelingen kan er veel onderling wantrouwen zijn vanwege politieke verschillen en verschillen in machtspositie of sociale positie in het land van herkomst.

Er lijkt duidelijk sprake van een parallelproces. Parallel aan haar eigen vluchtgeschiedenis, aan de wijze waarop zij de transitionele fasen is doorgekomen, hoe zij steun vond en ingebed raakte in het Transculturele Collectief en hoe zij haar toekomst heeft vormgegeven, zo probeert Rhmaty in haar werk op een zelfde maar nu professionele wijze haar vluchtelingencliënten de hand te reiken en door dit proces te begeleiden op weg naar een emotioneel stabielere toe-

komst. Met de weergave van haar behandelplanpak en de toon waarop dit boek geschreven is, neemt ze nu ook de lezer bij de hand en doet in de beschrijving van het gehele behandelproces heldere handreikingen aan de systeemtherapeut die vluchtelingen met hun specifieke problematiek in behandeling heeft. Daarmee alleen al verlicht ze dit emotioneel zware en moeilijke werk. Het is een boek dat uit het hart en met verstand geschreven is en dat maakt het tot een sympathiek geheel, geschikt voor beginnende en ervaren systeemtherapeuten.

Marion van den Ende is systeemtherapeut, opleider en supervisor, werkzaam bij GGZ inGeest te Amsterdam, poli psychiatrie, jeugd & jongeren. E-mail: mvdende@dds.nl.